

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Յ Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ի

Մ Ա Յ Ա Ր Ա Թ Ո Ռ.

Սեպտեմբերի 24-ին, Ս. Գէորգ զօրավարի տօնին, Ս. պատարագից առաջ ամբողջ միաբանութիւնը, Սինօդի ծառայողները, ձեմարանի ուսուցիչներն ու լսարանցիք տեսչի առաջնորդութեամբ, պաշտօնական անձինք, Վաղարշապատի քահանաներն ու հասարակութեան ներկայացուցիչները ներկայանալով Ամեն. Տեղակալ Տ. Գէորգ արքեպիսկոպոսին՝ շնորհաւորեցին Նորին Բարձր Սրբազնութեան անուանակոչութիւնը:

Այդ օրը Մայր Աթոռի ձեմարանի 37-րդ տարեդարձը լինելով ո. պատարագից յետոյ հիմնադիր երջանկայիշատակ Գէորգ Դ. կաթողիկոսի գերեզմանի վերայ հանդստեան պաշտօն կատարուեց Տ. Տեղակալի միաբանութեան և խուռն բաղմութեան ներկայութեամբ:

Կէս ժամ հանգստանալուց յետոյ Տեղակալ Սրբազանը միաբանութեան հետ գնաց ձեմարան, ուր կատարեց մանկավարժական թանկարանի հիմնարկութիւնը խուռն բաղմութեան ներկայութեամբ, որ Մօղնոյ Ս. Գէորգայ ուխտի պատճառով խմբուել էր Մայր Աթոռ շրջակայ գաւառներից: Մանկավարժական թանկարանը կառուցւում է տիկին Վարվառէ Քանանեանի ծախքով, ի յիշատակ նրա վաղամեռիկ Վարդան որդու:

Մանկավարժական թանկարանի հիմնարկութեան արարողութիւնից յետոյ եկեղեցական թափօրը «Ով Սուրբ Գէորգ» շարականը երգելով կանգ առաւ ձեմարանի գլխաւոր շինութեան առաջ, ուր սովորաբար կատարւում

են տարեդարձի հանդէսները: Այդտեղ, Տեղակալ Տ. Գէորգ արքեպիսկոպոսը բռնեց իւր համար յատկացուած տեղը, և սկսուեց ձեմարանի տարեդարձի հանդէսը: Տեսուչ Տ. Բաղրատ վարդապետը կարդաց ձեմարանի 1910-11 թ. ուսումնական տարուայ տեղեկագիրը, ատենախօսեցին ուսուցիչ Ռ. Տէր Աբրահամեանն և ուսանող Ս. Քոչարեանցը, փոքր աշակերտներից մէկն էլ արտասանեց լմի ստանաւոր: Մէջ ընդ մէջ երգում էր ձեմարանի երգեցիկ խումբը Ռուբէն Աբեղայ Մանասեանի ղեկավարութեամբ:— Հանդէսը փակուեց Ամեն, Տեղակալ Տ. Գէորգ արքեպիսկոպոսի պահպանիչով, ժամը 1-ին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՅ ԳՈՐԾԵՐ

Մասախարարութեան հրահանգ.

«Բիւզանդիոնը» հաղորդում է, որ ուրբաթ օգոստոսի 12-ին Երուսաղէմի վանքի համար Կ. Պօլսոյ մէջ կազմուելուիք մատակարարական մարմնի պաշտօնը սահմանող հրահանգի խմբագրութեան համար կազմուած յանձնաժողովը նիստ է ունեցել և իւր աշխատութիւնն աւարտել է: Յանձնաժողովի անդամների մէջ մատակարարական մարմնի պաշտօնի նկատմամբ կարծիքի անհամաձայնութիւն լինելու պատճառով խնդիրը պէտք է ներկայացուի Ա.դ.Գ. Ժողովի ուշադրութեան, որպէս զի որոշուի թէ կենտրոնի իրաւասութիւնը ինչ պէտք է լինի Երուսաղէմի Մատակարարական գործերի մէջ:

Պատրիարքի բնօրութեան ազդարարութիւն.

Նոյն Բիւզանդիոնը հաղորդում է, (օգոստոսի 16) որ դատական Նախարարութեան կողմից բերանացի յայտնուել է պատրիարքարանին, որ օր առաջ Երուսաղէմի պատրիարքը ընտրուի: Կրօնից տեսուչն էլ նոյն պէտքը զգացրել է Երուսաղէմի փոխանորդին: Դրա պատճառն այն է, որ Կ. Պօլսոյ պատրիարքարանը դիմումներ է անում կառավարութեան Երուսաղէմի կալուածների մահլիւլ նկա-

տուելուն դէմ յիշելով Երուսաղէմի պատրիարքին տրուած ֆիրմանների տրամադրութիւնը: Կառավարութիւնը Երուսաղէմի աթոռին տրուած առանձնաշնորհութիւնների մասին խօսելու իրաւունքը կամենում է տալ պատրիարքին, որ կառավարութեան կողմից ճանաչուած է աթոռի տէր, և Երուսաղէմի տեղապահութիւնը համարում է բոլորովին առժամանակեայ պաշտօն՝ միայն պատրիարք ընտրելու համար:

Պատրիարքարանից պատասխանուել է, որ Ազգ. Վարչութիւնը պէտք եղած կարգադրութիւններն արել է, և մօտ օրերս պատուիրակները կը մեկնեն Երուսաղէմ ընտրութեան ձեռնարկելու համար: Թէև Երուսաղէմի պատրիարքի ընտրութիւնից առաջ ուրիշ խնդիրներ կան կարգադրելու, սակայն պատրիարքական ընտրութիւնն այլ և այլ պատճառներով ստիպողականութիւն է ստացել, ուստի և պէտք է նախապատուութիւն տալ այս խնդրին:

Եկեղեցույէի խնդիր.

«Քիւղանդիոնր (օգոստ. 23) տպել է Երուսաղէմից կայսերական պալատ ուղղած հետևեալ հեռագիրը.

«Եկեղեցույէի դուրսը գտնուող Ս. Երուսաղէմի վանքին դրամովը գնուած ագարակին հողերը այս օրերս էֆդաֆի նախարարութիւնը ձեռնարկած է ծախելու ելեմտական դանձուն: Սկիզբէն ի վեր վանքին սեպհականութիւնն ըլլալով, հասոյթն եկեղեցւոյ և հողերը պաշտօնէից ապրուստին յատկացեալ այդ գետինը, առանց օրինական որ և է պատճառի վանքին ձեռքէն առնելու համար եղած ձեռնարկն ոչ միայն կը փասէ մեզի, այլև գործադրութեան մէջ գտնուող և ամեն հպատակներու օրինաւոր իրաւունքները երաշխաւորող սահմանադրական իրաւանց և Ձերդ Վեհափառութեան արդարասէր զգացմանց կը հակառակի:

«Համոզուած ըլլալով առ այս, կը համարձակենք խնդրել որ յիշեալ գետինը վանքին վերադարձուելու համար հարկ եղած բարձր հրամանը շնորհէք»: (Ստորագրութիւններ.—պատրիարքական Տեղապահ Դանիէլ Արքեպս. Էն):

Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահի հրաժարուելը.

Երուսաղէմի պատրիարքական Տեղապահ Տ. Դանիէլ արքեպիսկոպոսը առարկելով թէ օրովհետև պատրիարք-

քական ընտրութիւնը յապաղելու պատճառով անկարգութիւնները շարունակուած են, որոնց ինքն չի կարողանում գիմադրել, միւս կողմից՝ առողջութիւնը խանգարուած է, թողել է իւր պաշտօնը և խնդրում է մի ուրիշը նշանակել իւր տեղ: Օգոստոսի 23-ին էլ հեռագրել է Երուսաղէմայ պատրիարքարանի փոխանորդ Տ. Սմբատ վարդապետին, յայտնելով որ ինքն արդէն դադարել է պաշտօնից, և վանական գործերի համար պէտք է բանակցի Տ. Եղիշէ եպիսկոպոսի հետ:

Տեղապահ Սրբազանը իւր մօտ կոչելով Երուսաղէմի պատրիարքական Փօխանորդին, յայտնել է թէ Դանիէլ Արքեպիսկոպոսը Ազգ. ժողովից ընտրուած լինելով, իւր հրաժարականը չի կարող անմիջապէս ընդունուել, և նա պարտաւոր է իւր պաշտօնը շարունակել:

Այս հրաժարականը և ամբողջ խնդիրը նկատողութեան պէտք է առնէր վարչութիւնը օգոստ. 24-ի նիստին:

Կ. ՊՕԼՍՈՅ ՀԱՅՈՅ ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցական.

Ուսումն. Խորհուրդը, ըստ Բիւզանդ. (օգոստոսի 17), յատուկ նիստ է ունեցել. զբաղուել է աղգային կրթութեան կանոնագրի վերաքննութեամբ, պատշաճեցնելու այն պետական վարժարանների ծրագրին և որոշել է այդ աշխատութիւնը յանձնել մի յատուկ մասնախմբի, որի անդամներն են—Յակոբ Էֆ. Պոյաճեան, Արամ, Էֆ. Նիկողայոսեան, Լէօն Էֆ. Սեդրոսեան, Յովհ. Էֆ. Հինդլեան Սուրիասեան Էֆ. Մասնախումբը ի նկատի ունենալով դաւառների մէջ դիւղատնտեսական և երկրագործական ճիւղերի կարեւորութիւնը, ինչպէս նաև տեղական պայմանները, որոշել է մասնաւոր ուսումնասիրութիւնից յետոյ ուրոյն մասնախմբի միջոցով պատրաստել նաև կրթական ծրագրի յաւելուածական մասը՝ յատուկ դաւառների համար:

— Ուսումնական խորհուրդը որոշել է մի շրջաբերականով յանձնարարել Կ. Պոլսոյ թաղական խորհուրդներին, որ հաղորդեն դպրոցական տարեշրջանի առիթով տեղի ունեցած ուսուցչական փոփոխութիւնները կրթական նախարարութեան ներկայացնելու համար:

ԿՏԱԿ.

Բիւզանդիոնում (օգոստ. 19) կարգում ենք, որ Իզմիրի աղգայիններից Ստեփան էֆ. Ճշմարտախօսեանը 6-7000 ոսկի արժողութեամբ իւր երեք վաճառատուները և երկու տները կտակած է եղել աղգին, պայմանով, որ իւր և իւր կնոջ կենդանութեամբ իրանք ստանան արգիւնքը, իրանց մահից յետոյ ամբողջովին մնայ աղգին: Ինքն Զ տարի առաջ վախճանուած լինելով, մօտիկ օրերս վախճանուել է և կինը Տիկ. Արկերա, և Իզմիրի աղգային սընդուկը տիրացել է յիշեալ կալուածքներին, որոնք տարեկան 150—200 ոսկի եկամուտ են բերում:

ԼԵՈՆ ԷՖ. ՍԷՄԷՐՏԵԱՆԻ ԳՈՒԷՐ.

Լրագրները յայտնում են, որ Լէօն էֆ. Սեմերտեանը 5000 ոսկի է նուիրել Սկիւտարի ճեմարան վարժարանի շինութեան համար: Օգոստոսի 19-ին Աղգ. Երեսփոխոյնը, գոհունակութեամբ արձանագրել է այս նուիրաբերութիւնը:

Աղգային Երեսփ. Ժողով.

Օգոստոսի 19-ին գումարուել է աղգային Երեսփոխանական ժողովը, 37 երեսփոխանների ներկայութեամբ, որ մեծամասնութիւն չունենալով չէ կարողացել օրակարգի խնդիրներով զբաղուել, որոնց մէջ էր վարչութեան բերած հարստահարութիւնների տեղեկագիրը և 4-ի դէմ 30 քուէով որոշեց «Ատենապետաց Դիւանի այս տեղեկագիրը տպագրել ժողովի ատենագրութեան հետ»:

Ահա այդ տեղեկագիրը իւր նախաբանով.

ՀԱՐՍՏԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ. —

«Ազգ. ժողովը իր նախորդ նիստերուն մէջ ցաւ յայտնելով Հայաստանի բազմադէտ ժողովուրդին հանդէպ դործադրուած առեւանդութեան, սպանութեան և ուրիշ այս կարգի դէպքերուն առթիւ, Վարչութեան յանձնած էր միջոցներ խորհիլ և որոշել կառավարութեան մօտ կատարուելիք դիմումներուն եղանակը: Ժողովուրդին կողմէ բարձրացած բողոքի ազադակներն և Վարչութեան քննութիւնները կհաստատեն թէ ոչ Սահմանադրութիւնը, ոչ ալ Առանայի ազդարը չեն կրցած վերջ տալ յափշտակութեան, առեւանդութեան և սպանութեան, որոնք մահ և աւեր սփռեցին Հայաստանի մէջ: Հարստահարութիւններու, յափշտակութիւններու և սպանութիւններու խնդիրներէն դատ հողային հարցը առանձին նիւթ եղած է բանակցութեան և պահանջուած է դործադրութիւնը ի վաղուց եղած կարգադրութեան մը: Վարչութիւնը ուսումնասիրեց բոլոր այս խնդիրները և որոշեց հետևեալ միջոցները, որոնց մէջ փոփոխութիւններ քննելու իրաւունքը կվերապահէ Ազգ. ժողովին.

Ա. — Հողային հարց. — Ազգապատկան և անհատական հին ու նոր բոլոր հողերու ապօրէն դրամանց դէմ բողոքող և Ազգ. Պատրիարքարանէ պաշտօնապէս կարգուած յանձնաժողովին օրէնսդիտական խնամով պատրաստուած թաղրիւրը նոյնութեամբ մատուցանել Բ. Դրան, խնդրոյ առարկայ հողերու ցանկով: (Այս թաղրիւրը մատուցուած է արդէն 7 Յուլիս և 862 համարով:)

Բ. — Առաջարկներ ի մասին Անատօլուի Հայոց ապահովութեան. — Անատօլուի հայ ժողովուրդը, հակառակ Օսմ. Սահմ. արդի ուժի մին՝ չկրցաւ կատարելապէս վայելել կեանքի, ինչքի, պատուի ապահովութիւն, և մշտապէս ապրելով ահուսարսափի մէջ, շարունակական բողոքներով, իր անտանելի վիճակին դառնութիւնը կպարզէ Պատրիարքարանին: Սակայն իբր արմատական դարմանը Անատօլուի ապահովութեան կառաջարկուի,

Ա. — Նկատելով որ առանց սահմանադրապէս նոր պաշտօնեաներու անկարելի է Անատօլուի իսլամ և քրիստոնեայ ժողովուրդներուն վայելել տալ Օսմ. Սահմանադրութեան իրական բարիքները, և դիտելով որ հայաբնակ դաւառներու անդորրութեան խանդարման գլխաւոր պատճառներէն մէկը բնապետական շրջանէն մնացած մոլեռանդ, զեղծարար և

և ցարդ բռնապետական ոգիով ապրած պաշտօնէից պաշտօնավարութիւնն է, կառաջարկուի այս կարգի բռնապետական պատճօնէից փոփոխութիւն:

Բ.—Դիտելով որ Անատօլուի անդորրութեան մեծապէս պիտի նսլաստէ տեղւոյն իսլամ և քրիստոնեայ ժողովուրդները շարաշար կեղեքող միւթեկալիպէներուն հեռացումը, առ այս կառաջարկուի բռնապետութեան միջոցին սնուցուած և շփուցուցուած միւթէկալիպէներուն գլխաւորները, որոնք ծանօթ են իրենց ոճրագործութիւններով՝ վարչակահոսպէս կամ այլ եղանակով հեռացնել իսպառ՝ իրենց ազդեցութեան օրջանակէն:

Գ.—Միանգամ ընդ միշտ առաջքն առնելու համար Անատօլուի հայաբնակ դաւառներուն մէջ յաճախակի պատահած ոճիրներուն, և գործնական ապացոյցը տալու համար թէ սահմանադրական արդի կառավարութիւնը բռնապետական նախորդ կառավարութեան ներդաժեալ աչքով չի նայիր անուղղայ ոճրագործներուն, այլ պահանջող է արդարութեան գործադրութեան, առ այս կառաջարկուի Օսմ. Սահմանադրութեան հրատարակումէն ի վեր սպանում, առեւանդում, թալան և այլ ոճիրներ գործող ծանօթ մեծ ոճրաբազորճներն անաչառութեամբ եւ արդարութեամբ դատել եւ ամենախիտ կերպով պատժել՝ յօրինակ այլոց:

Դ.—Նկատելով որ Օսմ. Սահմանադրութեամբ երաշխաւորուած է խղճի ազատութիւնը, մինչդեռ այժմ բռնապետական շրջանէն աւելի յաճախակի կշարունակուին բռնի իսլամացումները, նոյն խի անչափահասներու մասին, կառաջարկուի պատժական յօդուածի մը յաւելմամբ եւ հրատարակութեամբ միանգամ բնդ միշտ վերջ դնել եւ արգիլել բռնի իսլամացումները:

Ե.—Դիւղացի հայ անդէն ժողովուրդը պաշտպանելու համար զինեալ քիւրա աշիթէթներու սովորական դարձած շահատակութեանց դէմ, կառաջարկուի զիւղական պահակախումբերու կազմութիւն՝ պետական գեներով եւ պետական ֆօնթրօլի տակ՝ ինքնապատշապանութեան համար:

Զ.—Անատօլուի մէջ պաշտօնավարող քաղաքային, զինւորական, դատական և ոստիկանական մեծ ու փոքր պաշտօնէից վրայ հսկելու, օրէնքի հաճառակ շարժողները պատժելու և արդարութիւնը գործադրելով Անատօլուի իսլամ և քրիստոնեայ ժողովուրդներուն անդորրութիւնն և յառաջդիմութիւնն ապահովելու համար կառաջարկուի Բումելիի նման

Անատոլի նահանգներուն համար եւս կեդրոնէն կարգել մնայուն լիազօր քննիչներ:

Է. Անատոլի աւատապետ քիւրտ պէյերուն և աշխրէթներու պէյերուն կողմէ հայ, թուրք և քիւրտ ռայա կամ մարապա կոչուած սարուի ժողովրդէն, հախառակ օսմ. սահմ. սկզբունքներուն, բռնի կեցով զանձուած «խաֆի»-ի ու «կապալա» կոչուած ապօրէն տուրքերուն, ինչպէս նաեւ «անկարիա» կոչուած ծրի աշխատութիւններու խալառ ջնջումը կառաջարկաւ պատշտօնական յայտարարութեամբ:

Ը.—Պիտելով որ փոխանակ օսմ. Բարլամէնդի որոշման համաձայն բռնապետական նախորդ ռէժիմին հայաջինջ նպատակով կազմակերպուած Համիտիէ քիւրտ հեծալազօրքերը, թեթևադէն կանոնաւոր զօրագուններու վերածուելով, կանոնաւոր բանակի, դպրոցական սպաներու հրամանին տակ, զօրանոցներու մէջ անդրելու, կշարունակեն ըստ առաջնոց իրենց նախորդ կազմին և տեղւոյն մէջ մնալ, և իրենց հին շահատակութիւններն անարդել անպատիժ շարունակելով, մշտական պատուհասը մնալ շինական անդէն ժողովուրդին դիմուն, կառաջարկուի Համիտիէ փառ հեծալազօրքերն եւս բոսորումն օսմ. Բարլամենդի, հնքարկելով զինուորագրութեան բնդհանուր օրէնքներուն, չպահել իրենց ազդեցութեան երջանակին մեջ. զի սահմանադրական սկզբունքներուն դիմովն հախառակ է Անատոլի ներքին դաւառներու Հայ ժողովուրդը զինուոր առնելով փոխադրել հեռաւոր դաւառներ և ընտանիք քիւրտները պահել տեղւոյն վրայ, առանձնաշնորհաւ դիրքի մէջ, այսպէս առիթ ընծայելով օսմ. տարրերու համերաշխութեան խանգարման:

Թ.—Նկատելով որ օսմ. սահմ. սկզբունքներուն դիմուն հախառակ է իսլամ և քրիստոնեայ դանադան ժողովուրդներ Ռումէլիի և Անատոլի մէջ զինաթափ ընել և քիւրտները պահել իրենց դէնք կրելու նախկին առանձնաշնորհաւ դիրքին մէջ, և անկարելի է մշտապէս ապահովել Անատոլի հայ ժողովրդեան անդորրութիւնը, ցորչափ հայն անդէն է ու անպաշտպան՝ պետական դէնքերով զինուած քիւրտներուն դէմ, կառաջարկուի՝ հայոց ալ ինքնապաշտպանութեան համար զենք կրելու քոյսաւորութիւններն եւ կամ փառքերն եւս զի-զինարափ բնել:

Ժ.—Իբր Անատոլի աննդորրութեան պահպանման յարատե միջոց, նոր ոճրագործութիւններն արգելելու և հին ոճրագործները հետապնդելու նպատակով կառաջարկուի սահմանադրաւոր դպրոցաւոր սպաներու հրամանին տակ կազ-

մաքիւնք շրջուն գործաւածեալ, կարգ ու կանոնք պահպանելու համար մեզապէս:

Հայաբնակ գաւառների անդորրութեան համար դիմումն:

Ինչպէս հաղորդուի են լրագրերը, օգոստոսի 22-ին պատրիարքական Տեղապահը, այցելել է պատերազմական Նախարար Մահմուտ Շէֆքէթ փաշային խնդրելով հայաբնակ գաւառներում անդորրութիւնը վերահաստատելու համար միջոց ձեռք առնել, որովհետեւ սպանութիւնները, հարստահարութիւնները շարունակւում են, և ժողովուրդը յուսահատ բողոքում է: Մահմուտ Շէֆքէթ փաշան կատարեալ ապահովութիւն է տուել Տեղակալ Սրբազանին, որը այնուհետեւ այցելել է կրթական Նախարարին և խնդրել փութացնելու կրթական և զինուորական գործերի վերաբերեալ կարգադրութիւնները:

Գրութեան (մարկա) խնդիր.

Օգոստ. 19-ին Խառն Ժողովը դրոշմանիշների խնդիրը քննելով որոշել է. պատրիարքարանի կողմից ազգային կրօնական բովանդակութիւն ունեցող գրութիւնները, որոնք սահմանուած են ներքին շրջանակի մէջ գործադրուելու և պետական պաշտօնատեւերին ներկայացնելու հանգամանք չունեն, դրոշմանշի (մարկա) չեն ենթարկւում. իսկ այն գրութիւնները, որոնք յարաբերական բնութիւն ունեն, և իրանց պարունակութեամբ ո՛ր և է պաշտօնատան ներկայանալու հանգամանք՝ պէտք է դրոշմանիշ ունենան, ինչպէս որ ցարգ տեղի է ունենում:

Հողային խնդիրը նոր օրինագիծը.

Բիւզանդիոնը (օգոստ. 24) գրում է. Թանիքի երէկուան թիւին մէջ ըստւածէր թէ Անատօլուի հողային խնդիրը կարգադրուելու մօտ է: Նոյն թերթն իր այս օրուան թիւին մէջ հետևեալը կրէր. —

«Անատոլուի արևելեկան նահանգներուն հողային խընդիրը արդարապէս կարգադրելու բաղձանք կը տածէր և այս նպատակաւ պատշաճաբանութեամբ էր ասկէ առաջ օրինագիծ մը, որ մասամբ միայն քննուեցաւ: Այսինքն թէ կառավարութիւնը Խորհրդարանին յառաջիկայ նստաշրջանին սկիզբը ժողովին ուշադրութեան յանձնելու համար որոշած է հետեւեալ միջոցները:

«Նախապէս պատշաճաբանութեամբ օրինագիծը ներքին դործոց նախարարութեան կողմէ վերստին քննութեան ենթարկուած է: Խաբլի պէյ այս խնդրոյն վրայ քննիչներուն տուած տեղեկագիրներն և կուսակալներուն տեղեկագրութիւնները ուսումնասիրելով, այն օրինագիծին կարգ մը յօդուածները մեծապէս փոփոխած և խնդիրն յանձնած է Նախարարաց խորհուրդին նկատառմանը: Նախարարաց խորհուրդը խնդիրը Աեւտական Խորհուրդին յանձնելէն առաջ նախ դատական, ներքին դործոց և հեռագրական ու թղթատարական նախարարներէն բաղկացեալ յանձնաժողովին նկատողութեան յանձնած է դայն: Այս նախարարական յանձնաժողովն իր քննութիւնը շուտով աւարտելէ յետոյ, իր տեսութեամբ պիտի յղէ տեղեկագիրը Աեւտական Խորհուրդին, և հոն ալ քննուելէ վերջ, երեսփ. ժողովին բացուելէն անմիջապէս ետքը ժողովին պիտի ներկայացուի օրինագիծը:

«Այս օրինագիծը քանի մը հիմնական կէտեր ունի: Յուլիս 10-էն առաջ օտար երկիրներ դադրած, բայց հիմա վերադառնալ ուղղորդներուն հպատակութեան խնդիրն ինչ կերպով պիտի կարգադրուի: Ասոնցմէ մէկ մասը մեկնելէ առաջ պաշտօնապէս արտօնութիւն ստացած և կառավարութեան թուղթ մը տալով իրենց երկրին հետ ունեցած յարաբերութիւններն խղած ըլլալն յայտարարած են: Օրինագիծն ասոնց համար կը որոշած է «կամաւորապէս մեկնողներ» բացատրութիւնը: Աւրիշներ ալ իբրեւ փախստական մեկնած են, որոնց համար «փախստական» բացատրութիւնը դործածուած է: Ասոնցմէ ոմանք, հպատակութեան օրէնքին համեմատ, օսմ. հպատակութենէ զրկուած և իրենց արձանագրութիւնը ջնջուած է: Աւրիշներու ալ փախստականի աչքով նայուած՝ բայց հպատակութեան փոփոխութեան դործողութիւնը չէր կատարուած: Հիմա ասոնց հպատակութեանը սրբադրութեան դործողութիւնը Խորհրդածութեան առարկայ պիտի ըլլայ: Օրինագիծն այս մասին կարգ մը տրամադրութիւններ ունի:

«Օրինագիծին հիմնական կէտերէն մէկը, այս կարգի ան-

հասաներու հողային սեփականութեան փոփոխման պարագան է, որովհետեւ ասոնցմէ պաշտօնական արտօնագիր ստանալով ի փոխարէն կառավարութեան թուղթ տուողները, մեկնելէ առաջ իրենց հողերը ուրիշներու ծախած կամ փոխանցած են: Բայց թէ՛ այս կերպով մեկնողներէն, թէ փոխատականներէն մեծ մասին սեպհական հողերը, կամ թարուի իրաւունք (միւսթեհագր քաբու) ձեռք բերուելով, կամ տէրերուն փախուստին պատճառաւ և կամ թէ կառավարութեան կողմէ մահլիւլ նկատուելով աճուրդով ծախուած և կամ գաղթականներ հաստատուելով անոնց վրայ, այսօր այդ հողերը ուրիշ սեփականութիւն դարձած են:

«Այն հողերը որոնք բռնի կերպով գրաւուած են և ունենան օրինական արդարացում չունին, բնականաբար իրենց առաջին տէրերուն պիտի վերադարձուն. սակայն վերջ յիշուած ձեւերէն մէկուն համաձայն և օրէնքին ցոյց տուած եղանակաւ իրենց սեփականատէրը յետոյ փոխուած հողերուն համար այս օրինագծին համեմատ գործողութիւն պիտի կատարուի: Օրինագիծն ամեն ձևի և եղանակի համեմատ դատ դատ տրամադրութիւններ ունի:

«Ընն և նոր գործողութեանց քննութեան դալով, հին օրինագծին մէջ այս պաշտօնը տեղական իսարէի ժողովներուն տրուած էր: Ներքին գործոց նախարարութիւնը նկատելով որ Նտարէի ժողովի անդամներն ընտրութեամբ այս պաշտօններուն կոչուած են և դժուար է այս պարագային մէջ պահել անկողմնակալութիւն, այս խնդրոյն քննութիւնն և վճիռը փոխանակ Նտարէի ժողովներուն յանձնելու, հարկ տեսած է յանձնել դատական նախարարութենէն կարգուած իրաւաբար դատաւորի մը նախագահութեանը ներքեւ գտնուող մարմիններու, որոնք տեղւոյն վրայ պէտք եղած վերջական քննութիւնը պիտի կատարեն:

«Թէ իրաւաբար դատաւորն և թէ նոյն մարմիններուն անդամներն ամբողջովին կառավարութեան կողմէ ընտրուած պիտի ըլլան»:

Յ. ԽԱՅ. Բիւղ — Հողային խնդրոյն լուծման եղանակին համար այս տողերէն դեռ որոշ բան մը չի հասկացուիր: Պէտք է ծրագրել Պետական Խուրհուրդէն և Նախարարաց Խորհուրդէն ելլէ և յետոյ՝ մանաւանդ՝ Նրեսի. ժողովէն ելլէ: Հետեւաբար, «այս թանը դեռ շատ ջուր կվերցնէ»: Եթէ ամէն գործ ներքին գործոց նախարարին կամ ուրիշ մէկ քանի նախարարներու տեսութեամբ կարգադրուէր, շատ դիւրին կըլլար: Բայց անոնք որ շարունակ կըսեն թէ «Հայերը կշարժազան»

ցեն», ինչպէս անցեալին մէջ ալ կըսէին՝ «Բոլոր Հայերը վնասաւոր անձեր են», անոնք ինչպէս պիտի վերաբերուին արդեօք հողային խնդրոյն նկատմամբ: Ասոնք խնդրական կէտեր են: Միայն թէ Թանինի այս տողերէն քանի մը բան կհասկցուի, որ գոհացուցիչ և անգոհացուցիչ կողմեր ունին: Առաջին գոհացուցիչ կէտն այն է որ կառավարութիւնը փոխանակ բախտին ձգելու, միտքը դրեր է այլ ևս հողային խնդիրը լուծել և վերջացնել. Նրկըորդ գոհացուցիչ կէտը, փոխանակ խնդիրը տեղական մարմիններու թողլու, Պօլսէն յատուկ մարմիններ ղրկելու պարագան է, որ խնդրոյն արդար կարգադրութեան քիչ մը աւելի յոյս կուտայ: Իսկ այս երկու կէտերէն դատ անգոհացուցիչ պարագան այն է որ բանաստեղծական ուէժիմին սարսափներուն չտոկալով իրենց կեանքը փրկելու համար հալատակութիւննին թողլով իրենց հայրենիքէն փախչելու հաւկադրուողներուն համար. ինչպէս կերեայ, կխորհուի այնպիսի կարգադրութիւն մ'ընել որ ընաւերէք չի կրնար նպաստել անոնց իրաւունքին պահպանման:

Այս կէտերը մենք բացատրած ենք մեր խմբագրականներուն մէջ, և ասկէ դատ, Պատրիարքարանը լաւ խորհուած և ծրագրուած թագրիւրներ ունի, որոնցմէ մէկը տակաւին մէկուկէս ամիս առաջ մատուցուեցաւ կառավարութեան: Ասոր մէկ օրինակն ունի նաեւ ձափիտ պէյ իր մօտ և երբ վերադառնայ Անատօլուէն, հարկաւ իր փորձառական տեսութեան ալ դիմում պիտի ըլլայ: Փափաքելի է որ այս խնդրոյն համար կազմուած նախարարական յանձնաժողովին Հայ անդամը՝ Սթամպուլեան էֆ. աչքի առջև ունենայ ասոնք, լուսաբանէ իր ընկերները և իր տեսութիւնները ներկայացնէ այս կերպով, քանի որ այն գիշերը պատրաստուած են օրինական և իրաւաբանական հիմերու վրայ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՒԼԻԿ ԵՆԵՂԻՑԻ

Հայ կաթոլ. հոգեւորական ժողով.

КАВКАЗЬ-ը (№ 204) առնելով «Univers» լրագրից գրում է, որ հոկտեմբերի 15-ին Ն. տ. կը կազմուի Հայ կաթոլիկ եպիսկոպոսների, Հռովմի մէջ, առաջին ժողովը, պատրիարքի նախագահութեամբ Ս. Նիկողայոս Տօլենտեհացու եկեղեցում:

Ժողովին կը մասնակցեն 15 եպիսկոպոսներ, որոնց մէջ Լվովի արքեպիսկոպոս Թէոֆորովիչը, Վենետիկի ու Վեննայի Մխիթարեան վանքերի երկու վանահայրները, որոնք եպիսկոպոսի կոչումն ունեն։ Ժողովը կը բաժանուի մասնաժողովների և պէտք է քննի հաւատի և վանական ու աշխարհիկ հոգեւորականների կարգապահութեան և խնդիրները։

Ընդհանուր ժողովը կը քննի դեկրետների և որոշումների բնագրերը։ Այս ժողովը կը լրացնի և կը հաստատի հայ կաթողիկ հոգեւորականութեան կանոնական կազմակերպութիւնը։

Այս առիթով «Բիւզանդ», (Սեպտմ. 7) գրում է. Վատիկանեանի մոլեռանդ օսկան Բորդո-Ռոմանօ կգրէ. — «Առաջիկայ հոկտեմբեր 15-ին Հռովմի մէջ պիտի գումարուի Հայոց ժողով մը։ Այս առաջին անգամն է, որ Հռովմի մէջ Հայոց ժողով մը կհաւաքուի. ինչպէս որ առաջին անգամ ալ է որ Հռովմ իր շրջափակին մէջ պիտի տեսնէ արեւելեան եպիսկոպոսներու համախմբութիւն մը։ Պիտի ժ. քաջալերեց այս ձեռնարկը, փափաղելով որ Հայոց ժողովը նոր կենդանութիւն մը տայ հայ կաթողիկ հասարակութեան։

«Ժողովին պիտի նախագահէ Պօղոս-Պետրոս Ժ.Վ (Թերզեան), Կիլիկիոյ Հայոց պատրիարքը և անոր պիտի մասնակցեն տասն և հինգ եպիսկոպոսներ, և Մխիթարեաններէն երկու հօգի, այսինքն Վենետիկի և Վիեննայի միաբանութեանց արքա հայրերը, որոնք եպիսկոպոսական աստիճան ունին և գիր, վիկ (?) Լէոպօլտօյ հայ արքեպիսկոպոսը։ Իրաւելի է որ հերձուածող (!) հայերն ալ իրենց ժողովները = էջմիածին կգումարեն, Ռուսիոյ մէջ։

«Հռովմի ժողովը պիտի ջանայ մարտնչել բոլոր մոլութեանց սողոսկումներուն դէմ, նոր ոգեւորութիւն ներշնչելով կրօնական կեանքին, եկեղեցու հովիւներուն համերաշխ աշխատութեամբ, տիեզերական Հովուին բարձր առաջնորդութեան ներքեւ։

«Ժողովին հայրերը նախապէս յանձնաժողովներու մէջ

պիտի հաւարուին, որոշման ենթարկուելիք կէտերն ուսումնասիրելու համար, որոնք տասն և մէկ գլուխներու վրայ պիտի բաշխուին: Անկէ ետքը ընդհանուր ժողովը պիտի գումարի, ուր պիտի վիճարանուի, և որոշուին յանձնաժողովներուն մէջ պատրաստուած ծրագիրները: Վերջապէս, Ս. Նիկողայոսի Տօլետենացւոյ եկեղեցւոյն մէջ, որ Հռովմի հայ հասարակութեան յատկացուած է, ժողովը պիտի հաշակէ իր վճիռները հանդիսական նիստի մը մէջ: Կկարծուի թէ ժողովին բոլոր դործողութիւնները ամիսուկէս պիտի տեւեն:

Օ Տ Ա Ր Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

ՌՌԻՍ ՊՐԱԻՍԼԱԻ ԵԿԵՂԵՅԻ

Սրբ. Սինօդի 1912 թ. նախահաւիւր.

Церк. Вѣст. (№ 36) գրում է որ պետական Դոււմա է մուծուած Սրբ. Սինօդի 1912 թուի նախահաշիւը: Մուտք հաշուած է այս տարուայ հաշուով 82,549 ա. ծախք 40,129977, այսինքն 2,594501 ա. ծախքի յաւելացումն բաշխուած է ըստ այսմ.

Քաղաքների և գիւղերի հոգևորականութեան ռոճիկ 586,523 ա.

Դպրոցական հաստատութիւններին 116,000 ա.

Եկեղ. ծխական տարրական դպրոցներին 284,500 ա.

Եկեղեցական դպրոցների ուսուցիչներին 1,511,00 ա.

Բացատրական լուսնակագիրը մասնանիշ լինելով Սրբ. Սինօդի անդամների օրապահիկ 2 ա. 35 կ. և 3 ա. 13 կ.-ը, Սինօդական Մասնաժողովը բարւոք է համարում նշանակել տարեկան վարձաարութիւն—Պետերբուրգի միտրօպօլիտին որպէս նախագահողի՝ 5000 ա. Մոսկովայի միտրոպօլիտին ամբողջ տարուայ համար 4000 ա. Կիեւի միտրոպօլիտին հաշուելով միայն մասնակցութեան ժամանակը